

УДК 378.091.3:004]:364

DOI: 10.12958/2227-2844-2022-1(349)-2-59-74

Краснова Наталія Павлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри соціальної педагогіки

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна.

krasnova.natulya@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5308-3909>

**ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ
КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ
ПРИ ВИВЧЕННІ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
«ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»**

Професійна соціальна робота – один із головних способів реагування суспільства на соціальну ситуацію, її завдання, проблеми та можливості. Людська особистість – головна мета та головний сенс сучасної соціальної роботи, її фундаментальна цінність.

Мета підготовки бакалавра із соціальної роботи у закладі вищої освіти – випустити компетентних та ефективних професіоналів, здатних займатися соціальною практикою. У сучасних умовах підготовки студентів у вищих професійних установах зростає роль конкурентоспроможності молоді працювати в умовах ринкової економіки та реформування суспільства (Зотова, 2013, с. 116). За визначенням ЮНЕСКО, XXI століття має стати віком освіти (Ли, 2013, с. 63).

У процесі цієї підготовки студенти отримують знання про окремих людей, групи, сім'ї, організації, рухи; приходять до розуміння взаємозв'язків біологічних, соціальних, психологічних та культурних систем суспільства, їх впливу на поведінку людини; набувають інформації про соціальну політику держави, служби соціального забезпечення; вивчають структури програм різних соціальних служб, історію інститутів соціального забезпечення. Тобто, у процесі навчання майбутні соціальні працівники засвоюють соціокультурні концепти, які виступають «регулятивами ціннісного духовного та практичного освоєння світу» (Фисенко, 2013, с. 303). Діяльність фахівця з соціальної роботи спрямована на розвиток спеціальних умінь, таких як, справедливість, тактовність, уважність, толерантність, витримка та самовладання тощо. Якості особистості соціального працівника багато в

чому визначають успішність його взаємодії з клієнтом і є необхідною умовою його професійної придатності.

Насамперед соціальний працівник повинен керуватися інтересами клієнта, поводитися чесно і об'єктивно, дотримуватися конфіденційності отриманої інформації, бути ввічливим, чуйним і запобіжним, вміти терпляче і уважно слухати (Бех, 2008). Майбутньому соціальному працівникові треба намагатися виробляти в собі стресостійкість, оскільки йому доведеться мати справу з численними бідами та труднощами своїх клієнтів.

У сучасних умовах розвитку суспільства успішне вирішення соціальних проблем неможливе без уміння фахівців соціальної роботи оцінювати потреби і ресурси людей, розробляти і впроваджувати соціальні проекти, програми і послуги, визначати ефективність різних форм соціальної допомоги, здійснювати пошук інноваційних методів надання соціальної підтримки та ін. (Повідайчик, 2018). Означене зумовлює необхідність формування особистих знань, вмінь та навичок у професійній сфері, що передбачає володіння методами аналізу, проектування і прогнозування соціальних явищ і процесів, здатність реалізувати професійні функції з опорою на наукові підходи щодо вирішення соціальних проблем. У цьому контексті актуалізується проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, що відображено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015), Болонській декларації «Європейський простір у сфері вищої освіти» (1999), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013).

Шляхи напрямків вдосконалення підготовки майбутніх фахівців до професійної взаємодії лежать у структурі елементів їх підготовки до яких відносяться навчальні дисципліни, дисципліни за вибором, форми, методи та ін.

Аналіз джерельної бази засвідчує наявність інтересу вітчизняних і зарубіжних науковців до проблеми професійної підготовки фахівців загалом і соціальних працівників зокрема.

У зарубіжних країнах систему професійної підготовки розкривали такі вчені, як В. Гріффіс, А. Кроплі, Дж. Кросс (США), М. Баркер, Дж. Лішман, Б. Мундей, С. Шардлоу, М. Доел (Велика Британія); Б. Буке, П. Бешлер, Ф. Лаот (Франція); А. Фішер, Д. Хоффман (Німеччина) та ін. До українських науковців, що розглядали зарубіжний досвід підготовки соціальних працівників в системі вищої освіти слід віднести О. Бартош (Велика Британія); Г. Лещук (Франція); О. Пришляк (Німеччина); Л. Віннікову, Н. Собчак, В. Тіменко (США), Н. Микитенко (Канада), С. Лебедєву (Росія) та ін.

Питання філософії освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців у вищій школі досліджували В. Андрущенко, Б. Вульфсон, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, С. Сисоєва,

Н. Слюсаренко, Г. Терещук, В. Чайка та ін.; пріоритетні напрями розвитку професійної освіти соціальних працівників у своїх працях розглядали С. Архипова, О. Безпалько, М. Букач, О. Вільманн, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, І. Ларіонова, І. Мельничук, Л. Міщик, Л. Петришин, В. Полтавець, Т. Семигіна, С. Харченко, С. Шардлоу та ін.; психолого-педагогічні аспекти соціальної освіти вивчали В. Бочарова, Р. Вайнола, О. Дубасенюк, І. Козубовська, Н. Коляда, А. Мудрик, Н. Олексюк, І. Парфанович, В. Поліщук, Л. Романовська, І. Трубавіна, С. Шандрюк та ін.; теоретичні основи технологій, форм і методів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників характеризували у своїх дослідженнях О. Антонова, М. Бомбик, Дж. Еліот, Л. Романишина, Л. Тюття, К. Фрей, В. Шахрай та ін.

Але наявність значних проблем у соціальній сфері на сучасному етапі розвитку суспільства та їх недостатнє осмислення із позицій науки; об'єктивна потреба суспільства в соціальних працівниках, здатних виконувати свої професійні обов'язки на компетентнісній основі та недостатній рівень підготовки майбутніх фахівців з соціальної роботи до практичної діяльності зумовило вибір теми нашої статті, *мета* якої – визначити та охарактеризувати інтерактивні методи підготовки майбутнього соціального працівника до професійної діяльності у контексті компетентнісного підходу при вивченні освітнього компоненту «Технології соціальної роботи».

Зміст професійної підготовки бакалавра соціальної роботи у закладі вищої освіти складається з дидактично оформленого соціально-культурного досвіду, представленого у вигляді освітнього стандарту, який реалізується на основі компетентнісного підходу та за допомогою різних видів освітніх технологій, активних методів навчання та особистісного навчально-професійного досвіду студентів, що набувається на основі різноманітного суб'єкт-суб'єктного спілкування.

У педагогіці вищої школи широко використовуються традиційні технології навчання та нові освітні технології, зокрема соціально-дидактичні. Так, у рамках професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи, використовуються такі соціально-дидактичні технології: адаптивно-орієнтуючі, інформаційно-рефлексивні, проєктно-розвивальні та практико-формуєчі. Будь-яка технологія пов'язана з чіткою, раніше спланованою послідовністю дій для досягнення якоїсь мети. Технологія – це послідовне, покрокове вирішення будь-якої проблеми, що базується на принципах системності, послідовності, підпорядкованості методів, засобів та дій які використовується у даній технології, що забезпечує досягнення запланованого результату (Селевко, 1998).

Вивчення освітнього компоненту «Технології соціальної роботи» базується на альтернативній, великоблочній, випереджальній, проблемній, діяльнісній основах, в яких визначено діалогову, контекстну, ігрову, модульну, інформаційно-комп'ютерну та інші

технології, що розглядають їх як системоутворюючі засоби підготовки фахівців. Цілком обґрунтовано, що використання цих технологій можливе і при підготовці бакалавра соціальної роботи, орієнтованого на вирішення різних соціальних, соціально-педагогічних завдань у різних умовах середовища. Однак, операційний компонент професійної підготовки іноді може домінувати над змістовним на шкоду останньому.

Бакалавр соціальної роботи, який реалізує свої основні функції, повинен володіти конкретними компетенціями, відповідними знаннями, вміннями та навичками. Крім того, важливо, щоб він був здатний до проектної діяльності на основі системного підходу (Романовська, 2013). Це означає, що майбутній соціальний працівник повинен вміти будувати свою професійну діяльність на основі системної технології, представленій у формі проєкту, моделі, що дозволяє йому інтегруватися у професійне середовище.

До умов технологізації соціальних процесів, у тому числі і професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи, можна віднести:

- об'єкт, що має певний ступінь складності, відомі елементи його структури, закономірності функціонування;

- суб'єкт, який здатний педагогічно осмислити реальний соціальний процес та уявити його у вигляді системи соціальних дій, операцій та процедур;

- суб'єкт здатний створити інноваційне середовище, забезпечивши необхідний рівень управління соціальними процесами та створивши умови для самоорганізації (Іванов, 1996, с. 26–27).

Проаналізувавши соціально-дидактичні технології з урахуванням цих умов, можна припустити, що вони є сукупністю педагогічно осмислених дій із соціальним об'єктом з метою отримання оптимального педагогічного результату.

Важливе місце у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи можуть зайняти практико-формуючі технології, завданням яких є формування професійно-діяльнісного компонента компетентності майбутнього бакалавра. Практико-формуючі технології можна розглядати як складову частину системи активних методів навчання (Мельничук, 2009). У системі професійної підготовки бакалавра соціальної роботи, орієнтованого, зокрема, на вирішення соціально-педагогічних завдань, одним із таких методів може бути соціально-педагогічний *тренінг*. З метою формування у студентів активної позиції у навчальному процесі виділяються дві базові дидактичні форми тренінгу – тренінг групової динаміки та тренінг особистісного зростання. Практична спрямованість тренінгу групової динаміки пов'язана з формуванням професійних компетенцій та виробленням відповідних їм практичних умінь та навичок діяльності в різних соціальних, соціально-психологічних та соціально-педагогічних

ролях, здатності розрізняти якісну своєрідність ситуацій та створювати відповідний цілям контекст професійних дій.

Сформовані компетенції та вироблені вміння та навички закріплюються в ході виробничих практик, у процесі яких студенти також опановують практичними технологічними методами та прийомами, необхідними для роботи в конкретному типі та вигляді установи. Практика буде ефективною лише тоді, коли практикант виконує конкретну роботу в ситуації, що склалася, а не стає пасивним спостерігачем діяльності фахівця. Цьому сприяє такий активний метод навчання професійним умінням та навичкам, як виконання індивідуальних завдань тобто *самостійна робота*.

Наприклад, студент під час практики у центрі соціальних служб залучається у процес складання соціального паспорту сім'ї групи ризику, одним із розділів якого є складання генограми сім'ї, що характеризує тип міжособистісних відносин у сім'ї, що патронується. Беручи участь у процесі складання соціального паспорта сім'ї, студент-практикант опановує вміння організації та проведення діагностики, застосування психологічних, педагогічних та соціальних методів вивчення сім'ї.

У соціальній роботі виділяються напрями вирішення двох важливих проблем особистості у соціумі: перша з них полягає в тому, як допомогти особі в навколишньому соціумі інтеріоризувати переважно тільки ту інформацію, яка позитивно впливає на дійсний розвиток цієї особи; друга – яким чином треба впливати на людину, щоб вона сама цілеспрямовано і продуктивно створювала для себе середовище, яке працювало б на її всебічний розвиток (Карпенко, 2006). У процесі соціалізації сучасної особистості зростає роль технологій саморозвитку, коли у неї вироблена здатність компетентно взаємодіяти з соціумом, вибирати свій життєвий шлях та відповідати за свої дії, що сприяють успішній самореалізації особистості в сучасному суспільстві. Саме цьому сприяють *інтегровані медіа-освітні технології*. Які використовуються при вивченні освітнього компоненту «Технології соціальної роботи», бо їх використання синтезує теоретичну та практичну підготовку майбутнього фахівця соціальної роботи, і сприяє розвитку таких вмінь:

- реконструкції інтенцій (мотиваційно-цільові установки) персонажів медіатекстів і інтенціональних характеристик ситуацій;
- діагностики інтенціональностей суб'єктів і ситуацій професійної і соціокультурної взаємодії;
- аргументованого обґрунтування особистісних мотиваційно-цільових установок, змісту професійних дій, спрямованих на вирішення професійних проблем;
- встановлення асоціативних і професійно значимих зв'язків між різними медіатекстами, медіатекстами і феноменами (суб'єктами і ситуаціями) професійних та соціальних реалій;
- побудування ієрархії мотиваційно-цільових одиниць медіатексту з метою визначення сутнісних та допоміжних його елементів.

В процесі аналізу медіатексту студенти встановлюють: а) локально-горизонтальні відносини, що охоплюють однорівневі елементи медіатексту; б) локально-вертикальні зв'язки і відношення, а саме: субординаційні зв'язки, ті, що об'єднують підсистеми елементів; імплікативні зв'язки, в яких одні елементи є слідством інших; в) загальносистемні зв'язки: артикуляційні, диференційовані, інтеграційні (Абакумова, 2006).

Бажним моментом в реалізації даної технології у навчальний процес є те, що аналітична практика майбутніх фахівців соціальної роботи відбувається засобами зіставлення різних думок, позицій та пропозицій, а це створює умови для розширення толерантного відношення до соціально-культурного досвіду і мотиваційно-цілових позицій інших об'єктів. Також важливим є досвід аргументованого захисту своїх позицій, вислуховування та прийняття думок партнерів. Все це формує діалогічний простір особистості студента стає своєрідною професійно-аналітичною школою для майбутніх фахівців.

Метод *кейс-стаді* є відносно новим методом, проте він уже зарекомендував себе як надійний і цікавий метод. У процесі підготовки майбутніх спеціалістів соціальної роботи кейс-стаді займає одне з пріоритетних місць саме як ефективний метод формування навичок у студентів вирішення проблем, типових для соціальної роботи.

У найзагальнішому сенсі у соціальній роботі поняття «кейс» (від лат. «casus») визначається як несподівано виникла подія, випадок, подія, ситуація, казус, які більшою чи меншою мірою вважаються проблематичними, що завдають занепокоєння і у зв'язку з цим вимагають вирішення (Лебедева, 2013). Для соціальної роботи кейс є проблемною ситуацією, в якій опинився індивід, група людей, яка потребує професійного втручання соціального працівника. Така соціальна ситуація супроводжується набором індивідуальних умов та характеристик, що стають елементами вирішення.

До відмінних рис методу кейс-стаді належать створення моделі конкретної проблемної ситуації на основі фактів із реального життя; формування комплексу знань та професійних компетенцій; зміна функціоналу викладача; багатоваріантність рішення; колективна робота з ухвалення рішення; групове оцінювання діяльності.

За допомогою цього методу студенти мають можливість виявити та вдосконалити аналітичні та оціночні навички, навчитися працювати в команді, знаходити найраціональніший шлях. Даний метод є складною системою, що інтегрує простіші методи пізнання: моделювання, системний аналіз, проблемний метод, мислений експеримент, методи опису, ігрові методи. Подібне поєднання сприяє розвитку у студентів самостійного мислення, вміння вислухати та враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловити свою (Лебедева, 2013).

Засоби масової інформації, мережа Інтернет, практичний досвід фахівців, фрагменти мультфільмів та кінофільмів, професійна періодика

та ін. стають тими ресурсами, робота з якими дозволяє студентам моделювати цікавий та якісний кейс, що максимально відображає як індивідуальні (поодинокі), так і типові соціальні ситуації. При цьому цільової спрямованості дані кейси можуть бути різні. Одні, представляючи випадок загалом, спрямовані на забезпечення наочності соціальної роботи, другі, навчаючи аналізу та оцінки випадку, – виконують функцію оволодіння професійними компетенціями. Треті спрямовані на навчання студентів прийняттю оперативних та стратегічних рішень у конкретній соціальній ситуації, сприяють формуванню аналітичного професійного мислення та стилю діяльності. Робота з даними кейсами враховує їхню малу інформативність, наявність кількох варіантів вирішення, необхідність самоосвітньої роботи з пошуку необхідних даних тощо.

Метод кейс-стаді передбачає відкриту дискусію, роботу в мікрогрупах, участь студентів у вебінарах з відповідної тематики, стимулювання самоосвітньої діяльності майбутніх соціальних працівників, у тому числі й з розробки того чи іншого виду кейсу. Таким чином, технологія кейс-стаді у навчальному процесі майбутніх соціальних працівників сучасна, ефективна, дієва.

До інноваційних методів повною мірою можна віднести *коучинг*, який виступає у ролі потужного засобу, стимулює особистісний та професійний розвиток майбутніх фахівців.

Коучинг (англ. *coaching* – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, підготовлювати до вирішення певних завдань) – це система принципів та прийомів, що сприяють розвитку потенціалу особи та групи спільно працюючих людей, а також забезпечують максимальне розкриття та ефективну реалізацію цього потенціалу (Занин, 2013).

Існує кілька підходів до визначення самого терміна «коучинг». Складно однозначно розвести та визначити межі таких понять як коучинг (*coaching*), наставництво (*mentoring*), психологічне консультування (*counseling*), управлінське консультування (*consulting*), тренінг (*training*) та навчання (*teaching*), бо історія становлення коучингу як особливого стилю розвиваючої та навчальної взаємодії, що виник на основі рефлексії та узагальненні передових підходів у галузі підготовки спортсменів, психології (психологічного консультування та психотерапії) та менеджменту (технологій наставництва та бізнес-консультування) (Березовская, 2012, с. 121).

Тому нам ближче розуміння коучингу як процесу, «побудованого на принципах партнерства, що стимулює розумовий та творчий процес клієнтів, які надихають їх на максимальне розкриття свого особистого та професійного потенціалу» (М. Аткинсон, Н. Гульчевська, М. Некрасова) (Занин, 2014, с. 134). «Коучинг» – це розкриття потенціалу людини з метою максимального підвищення його ефективності. Коучинг не вчить, а допомагає вчитися (Тимоти Голви, 2012).

В процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи коучингові технології можна використовувати, з метою професійно-особистісного розвитку студентів, а також навчання їх використанню методів та технологій коучингу в різних галузях життя та практичній сфері соціальної роботи. Так, у рамках підвищення професійно-особистісної ефективності даний метод прояснює професійні цілі, засоби та шляхи їх досягнення. Це дозволяє підтримувати студентські ініціативи, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, опрацьовувати їх світоглядні позиції, бо вони не завжди впевнені у виборі професії, не завжди усвідомлюють, як отримувані знання можуть бути застосовні на практиці.

Отже, основне завдання при використанні коучингу в освітньому процесі – стимулювати самонавчання, можливість самореалізації, щоб у процесі діяльності людина змогла сама знаходити і отримувати необхідні знання. Суть цього підходу полягає в розкритті внутрішнього потенціалу, і приведенні в дію системи мотивації кожної окремої людини (Щеголькова, 2008, с. 49).

У професійній діяльності фахівець з соціальної роботи повинен мати навички коуча, здатний сфокусувати увагу клієнта на цілеспрямованому вирішенні своєї проблеми та спонукати його здійснити ці дії. Основною відмінністю коучингу є те, що у даному методі не використовуються директивні техніки при взаємодії з клієнтом, а це означає, що фахівець допомагає клієнту знайти власне рішення, а не вирішує проблему за нього, вказуючи, що та як йому робити, тобто він допомагає клієнту повірити в себе і використати по-новому те, що людина вже має, щоб досягти запланованих результатів. Це особливо цінно у соціальній сфері, де спеціаліст має справу з людьми, які не бачать виходу з складної важкої життєвої ситуації.

Під час підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери можна використовувати різні коучингові інструменти. Найбільш універсальними та підходящими під запити практики є техніки відкритих питань, арт-коучингу, техніки шкалювання та моделювання, проєктивні методики, методи аналогій та метафоричних порівнянь, асоціативні карти та ігрові трансформаційні платформи, що дозволяють наочно розбудувати варіанти розвитку ситуації, програти та відчути їх.

Основний інструмент у коучингу – це вміння ставити відкриті питання, які дозволяють формувати свідомість, побачити варіанти досягнення мети та вибирати найкращий шлях. Відкриті питання стимулюють до самоаналізу, допомагають учням вибудовувати логічні та причинно-наслідкові зв'язки. Ці питання універсальні для будь-якої ситуації:

1. Чого Ви хочете? (дозволяє побачити та усвідомити мету).
2. Як Ви можете досягти цього? (планування ефективних дій для досягнення мети, конкретні кроки та план дій).

3. Чому Вам це важливо? (дозволяє побачити важливість у досягненні цілі, її значимість та цінність).

4. Як Ви зрозумієте, що досягнули бажаного? (дозволяє визначити критерії успіху у досягненні мети) (Куренкова, 2012).

В процесі вивчення дисципліни «Технології соціальної роботи» майбутні фахівці із соціальної роботи проробляють свої цілі в рамках особистісно-професійного розвитку, а далі, засвоюючи техніку, – активно можуть використовувати її у роботі з майбутніми клієнтами соціальної сфери.

Коучингова техніка «Колесо життєвого балансу» дозволяє оцінити свою задоволеність у всіх сферах життя. За допомогою цієї простої техніки можна усвідомити своє життя як би зверху, цілком, внаслідок чого з'явиться розуміння, куди рухатися насамперед для досягнення особистих цілей. Студенти наприкінці роботи можуть оцінити, які їх первинні пріоритети, наскільки важлива для них у рамках уявлень про щасливе життя майбутня професія. Цю ж техніку легко модифікувати в «Колесо балансу компетенцій», поставивши студентам питання: яким фахівцем вони хочуть бачити себе? Які якості вважають пріоритетними у своєму розвитку? (Нежинська, 2017).

Серед коучингових технік для прийняття рішень найпростішою і ефективною можна вважати «Квадрат Декарта». Ця техніка допомагає подивитися на ситуацію повніше, не з однієї, а з чотирьох сторін. Для цього треба дати відповіді на чотири питання:

1. Що буде, якщо це станеться? (що я отримаю плюси від реалізації рішення).

2. Що буде, якщо це не станеться? (Які плюси для мене, якщо рішення не буде реалізовано).

3. Чого НЕ буде, якщо це станеться? (Які для мене мінуси від реалізації рішення).

4. Чого НЕ буде, якщо це НЕ станеться? (Які для мене мінуси, якщо рішення не буде реалізовано).

Після відповідей на ці чотири питання студенти (клієнти) бачать свої вторинні вигоди від того, чого поки що не досягли у поставленій меті. А це усвідомлення призводить до розуміння того, чого ж людина (студент або клієнт) насправді хоче, дає йому усвідомлення своїх щирих бажань.

Техніка коучингу GROW – ще одна проста та ефективна техніка, яка дозволяє прояснити мету та ставлення до цієї мети, оцінити оточення, в якому знаходиться клієнт, оцінити свої можливості та варіанти дії і дозволяє зробити перші кроки, оцінити мотивацію до досягнення мети. GROW – це РОСТ, і цей переклад можна розуміти – зростання себе як особистості, коли ми отримуємо навичку справлятися з поставленими завданнями ефективно та цілеспрямовано.

Існує кілька розшифровок аббревіатури GROW, ось найпопулярніша з них:

G – goal – ціль (чого ти хочеш досягти?).

R – reality – реальність (що відбувається зараз?).

O – options – варіанти (що ти можеш зробити?).

W – will – наміри (які будуть твої дії?).

Відповідаючи ці запитання, студент або клієнт прояснюють своє ставлення до мети та до її досягнення.

Також, в освітньому процесі майбутніх фахівців з соціальної роботи використовуються такі техніки як: «SMART» (постановка та прояснення мети), «Лінія часу» (планування досягнення цілі), «Піраміда Ділтса» (всебічний погляд на ціль) та інші. Вони досить прості для виконання, легко застосовуються у процесі практичних занять. Таким чином, застосовуючи коуч-технології, майбутні фахівці з соціальної роботи вчаться швидше досягати цілей, використовуючи менші ресурси.

Коуч-сесія – це метод взаємодії, який використовується для визначення клієнтом своєї мети, вибудувати шляхи її досягнення та намітити перший крок. У ході даного методу використовуються методики: тайм-менеджмент, стратегічне планування, SWOT-аналіз, розстановка пріоритетів, індивідуальна робота, що дозволяє людині побачити свою унікальну ситуацію та виробити нові рішення своїх завдань, тобто можна сказати, що коучинг виступає і як нова парадигма освіти, і як технологія соціальної роботи, система практичної діяльності з надання соціальної допомоги людьми.

Таким чином, використання інтерактивних методів при підготовці майбутнього соціального працівника до професійної діяльності у контексті компетентнісного підходу при вивченні освітнього компоненту «Технології соціальної роботи» студентів є однією з основних частин процесу навчання у закладі вищої освіти. Це важливий спосіб отримання знань, необхідних для професійного становлення з урахуванням вимог навчальних програм, а також інтересів та потреб студентів, рівня їх підготовки, що спирається на свідомість, активність та ініціативу студентів і реалізується в індивідуальних, групових та колективних видах діяльності.

Список використаної літератури

1. Абакумова Н. В., Ермаков М. Н., Рудакова Н. А. Смыслоцентризм в педагогике: новое понимание дидактических методов. Ростов-н/Д : Изд-во РГУ, 2006. 256 с. **2. Березовская Р. А.,** Мясникова С. В., Сидоренко Е. В., Кудрявцева Е. И., Измайлова А. Г. Коучинг – эффективная технология достижения целей (по материалам круглого стола «Коучинг в организации: теория и практика»). *Петерб. психол. журн.* 2012. № 9. С. 119–140. **3. Бех В. П.** Соціальна робота і формування громадянського суспільства : монографія / В. П. Бех та ін.; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 599 с. **4. Борисова О. Н.,** Добросмыслова С. Н. Консультирование и коучинг в подготовке магистра социальной работы.

Вестн. Твер. гос. ун-та. Сер. Педагогика и психология. 2012. № 1. С. 113–117. **5. Зотова М. В.** Роль преподавателя вуза в формировании гражданской позиции студентов как системного личностного образования. *Системная психология и социология.* 2013. №14. С. 114–117. **6. Занин Д. С.** Коучинг-технологии проектирования индивидуальной стратегии профессионального развития специалиста. *Пед. журн. Башкортостана.* 2013. №2 (81). С. 44–52. **7. Зубанова С. Г.** Методические приемы развития навыков научного творчества у студентов направления подготовки «социальная работа». *Актуальные проблемы социально-гуманитарного знания. Сборник учебно-методических статей.* Вып. 1. М. : Издательство «Перо», 2013. С. 46–53. **8. Иванов В.** Социальные технологии в современном мире. М. : Славянский диалог, 1996. **9. Карпенко О. Г.** Складові професійної компетентності соціального працівника. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наукових праць.* 2006. Вип. 37. С. 114–120. **10. Кирикова М. И.** Современные методы обучения в вузе. *Новые подходы к моделированию образовательных программ в высшей школе в условиях реформ: материалы Международной научно-практической конференции (20-21 мая 2012 года).* Пенза–Алматы : Научно-издательский центр «Социосфера», 2012. 31 с. **11. Куренкова Е. А.** Применение коучинговых технологий в развитии лидерского потенциала студентов. *Успехи современной науки и образования.* 2012. Т. 2. № 2. С. 82–84. **12. Ли Ю. С.** Из истории развития моделей обучения в высшей школе. *Актуальные проблемы социально-гуманитарного знания. Сборник учебно-методических статей.* Вып. 1. М. : Издательство «Перо», 2013. С. 63–68. **13. Лебедева Н. В.** Кейс-стади: метод обучения в системе дополнительного профессионального образования работников социальной сферы. *Исследования в области образования: Уч. зап. СПбГИПСР.* 2013. Т. 25. №1. С. 121–127. **14. Мельничук І. М.** Використання інтерактивних технологій для організації самостійного учіння майбутніх соціальних працівників. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології».* 2009. № 3 (додаток 1). С. 433–439. **15. Нежинська О. О.,** Тименко В. М. Основы коучингу: навчальний посібник. К. ; Харків : ДІСА ПЛЮС, 2017. 220 с. **16. Паршина В. В.** Самостоятельная работа студентов: сущность, способы мотивирования и оценка результативности. *Современные проблемы теории и практики преподавания социальных и гуманитарных дисциплин по направлениям подготовки бакалавриата. Сборник учебно-методических статей.* Москва : Издательство «Перо», 2013. С. 66–71. **17. Повідайчик О.** Компетентнісний підхід до науково-дослідницької підготовки майбутніх соціальних працівників. *Вища освіта: удосконалення якості підготовки фахівців: зб. матер. II-ї Міжнар. наук. інт.-конф. (Київ, 26–27 квіт. 2018 р.).* Київ : Альфа-ПК, 2018. С. 108–110. **18. Романовська Л. І.**

Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності та позитивні тенденції такого процесу в Україні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. №2 (8). С. 224–227. **19. Селевко Ф. П.** Современные образовательные технологии : учебное пособие. М. : Народное образование, 1998. 256 с. **20. Тимоти Голви.** Работа как внутренняя игра. Раскрытие личного потенциала. М. : «Альпина Паблишер», 2012. 266 с. **21. Фахівець** із соціальної роботи. Інформаційний матеріал з опису професії / розробник Л. Тюптя. К., 2002. **22. Фисенко О. С.** Социокультурные ценности. *Социально-гуманитарное знание: традиции и инновации. Сборник научных и учебно-методических статей*. Вып. 3. Москва : Перо, 2013. С. 303–309. **23. Щеголькова Д. В.** Использование коучинговых технологий в учебном процессе высшей школы. *Актуальные проблемы авиации и космонавтики*. 2008. Т. 2. № 8. С. 491–492.

References

- 1. Abakymova, H. B.,** Ermakov, M. H., & Rydakova, H. A. (2006). Smyslocentrizm v pedagogike: novoe ponimanie didakticheskikh metodov [Meaning-centrism in pedagogy: a new understanding of didactic methods]. Rostov-n/D: Izd-vo RGU [in Russian].
- 2. Berezovskaya, R. A.,** Myasnikova, S. V., Sidorenko, E. V., Kudryavceva, E. I., & Izmajlova, A. G. (2012). Koching – effektivnaya tekhnologiya dostizheniya celej (po materialam kruglogo stola «Kouching v organizacii: teoriya i praktika») [Coaching is an effective technology for achieving goals (based on the materials of the round table «Coaching in the organization: theory and practice»). *Peterb. psihol. zhurn. – Petersburg psychological journal*, 9, 119-140 [in Russian].
- 3. Bekh, V. P.** (2008). Sotsialna robota i formuvannia hromadianskoho suspilstva [Social work and the formation of civil society]. K.: NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
- 4. Borisova, O. N., &** Dobrosmyslova, S. N. (2012). Konsul'tirovanie i kouching v podgotovke magistra social'noj raboty [Consulting and coaching in the preparation of the master of social work]. *Vestn. Tver. gos. un-ta. Ser. Pedagogika i psihologiya – Bulletin of the Tver State University. Series: Pedagogy and psychology*, 1, 113-117 [in Russian].
- 5. Zotova, M. V.** (2013). Rol' prepodavatatelya vuza v formirovanii grazhdanskoj pozicii studentov kak sistemnogo lichnostnogo obrazovaniya [The role of a university teacher in shaping the civic position of students as a systematic personal education]. *Sistemnaya psihologiya i sociologiya – Systems psychology and sociology*, 14, 114-117 [in Russian].
- 6. Zanin, D. S.** (2013). Kouching-tekhnologii proektirovaniya individual'noj strategii professional'nogo razvitiya specialista [Coaching technologies for designing an individual strategy for the professional development of a specialist]. *Ped. zhurn. Bashkortostana – Pedagogical journal of Bashkortostan*, 2 (81), 44-52 [in Russian].
- 7. Zubanova, S. G.** (2013). Metodicheskie priemy razvitiya navykov

nauchnogo tvorchestva u studentov napravleniya podgotovki «social'naya rabota» [Methodological techniques for developing the skills of scientific creativity among students of the direction of training «social work»]. *Aktual'nye problemy social'no-gumanitarnogo znaniya – Actual problems of social and humanitarian knowledge*. (Vols. 1). (pp. 46-53). M.: Izdatel'stvo «Pero» [in Ukrainian]. **8. Ivanov, V.** (1996). Social'nye tekhnologii v sovremennom mire [Social technologies in the modern world]. M.: Slavyanskij dialog [in Russian]. **9. Karpenko, O. H.** (2006). Skladovi profesiinoi kompetentnosti sotsialnoho pratsivnyka [Warehouse professional competence of a social practitioner]. *Pedahohika i psykholohiia formuvannia tvorchoi osobystosti: problemy i poshuky – Pedagogy and psychology for the formation of creative specialties: problems and questions*, 37, 114-120 [in Ukrainian]. **10. Kirikova, M. I.** (2012). Sovremennye metody obucheniya v vuze [Modern methods of teaching at the university]. *Novye podhody k modelirovaniyu obrazovatel'nyh programm v vysshej shkole v usloviyah reform – New approaches to modeling educational programs in higher education in the context of reforms*. Penza–Almaty: Nauchno-izdatel'skij centr «Sociosfera» [in Russian]. **11. Kurenkova, E. A.** (2012). Primenenie kouchingovyh tekhnologij v razvitii liderskogo potenciala studentov [Application of coaching technologies in the development of students' leadership potential]. *Uspekhi sovremennoj nauki i obrazovaniya – Successes of modern science and education*, 2, 2, 82-84 [in Russian]. **12. Li, Yu. S.** (2013). Iz istorii razvitiya modelej obucheniya v vysshej shkole [From the history of the development of teaching models in higher education]. *Aktual'nye problemy social'no-gumanitarnogo znaniya – Actual problems of social and humanitarian knowledge*. (Vols. 1), (pp. 63-68). M.: Izdatel'stvo «Pero» [in Russian]. **13. Lebedeva, N. V.** (2013). Kejs-stadi: metod obucheniya v sisteme dopolnitel'nogo professional'nogo obrazovaniya rabotnikov social'noj sfery [Case study: teaching method in the system of additional professional education of social workers]. *Issledovaniya v oblasti obrazovaniya: Uch. zap. SPbGIPSR – Educational research: Scientific notes of SPbGIPSR*, 25, 1, 121-127 [in Russian]. **14. Melnychuk, I. M.** (2009). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii dlia orhanizatsii samostiinoho uchinnia maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [The selection of interactive technologies for the organization of self-sufficient studies of future social practitioners]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk «Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii» – Vishcha osvita Ukraine. Thematic issue «Pedagogy of the higher school: methodology, theory, technologies»*, 3 (dodatok 1), 433-439 [in Ukrainian]. **15. Nezhynska, O. O., & Tymenko, V. M.** (2017). Osnovy kouchynhu [Basics of coaching]. K.; Kharkiv: DISA PLIuS [in Ukrainian]. **16. Parshina, V. V.** (2013). Samostoyatel'naya rabota studentov: sushchnost', sposoby motivirovaniya i ocnka rezul'tativnosti [Independent work of students: essence, methods of motivation and performance evaluation]. *Sovremennye problemy teorii i praktiki prepodavaniya social'nyh i humanitarnykh disciplin po napravleniyam podgotovki bakalavriata – Modern*

problems of the theory and practice of teaching social and humanitarian disciplines in the areas of undergraduate education. (pp. 66-71). Moscow: Izdatel'stvo «Pero» [in Russian].

17. Povidachyk, O. (2018). Kompetentnisnyi pidkhid do naukovo-doslidnytskoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Competence approach to research training of future social workers]. *Vyshcha osvita: udoskonalennia yakosti pidhotovky fakhivtsiv – Higher education: improving the quality of training.* (pp. 108-110). Kyiv: Alfa-PIK [in Ukrainian].

18. Romanovska, L. I. (2013). Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do profesiinoi diialnosti ta pozytyvni tendentsii takoho protsesu v Ukraini [Training of future social educators for professional activity and positive trends in this process in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnologii Universytetu «Ukraina» – Collection of scientific works of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University «Ukraine»*, 2 (8), 224-227 [in Ukrainian].

19. Selevko, F. P. (1998). Sovremennye obrazovatel'nye tekhnologii [Modern educational technologies]. M.: Narodnoe obrazovanie [in Russian].

20. Timoti, Golvi. Rabota kak vnutrennyaya igra. Raskrytie lichnogo potentsiala [Work is like an inside game. Disclosure of personal potential]. M.: «Al'pina Pablisher» [in Russian].

21. Fakhivets iz sotsialnoi roboty. Informatsiinyi material z opysu profesii [Social work specialist. Information material on the description of the profession]. (2002). Rozrobnyk L. Tiuptia. Kyiv [in Ukrainian].

22. Fisenko, O. S. (2013). Sociokul'turne cennosti [Sociocultural values]. *Social'no-gumanitarnoe znanie: tradicii i innovacii – Social and humanitarian knowledge: traditions and innovations.* (Vols. 3), (pp. 303-309). Moscow: Pero [in Russian].

23. Shchegol'kova, D. V. (2008). Ispol'zovanie kouchingovykh tekhnologij v uchebnom processe vysshej shkoly [The use of coaching technologies in the educational process of higher education]. *Aktual'nye problemy aviacii i kosmonavtiki – Actual problems of aviation and astronautics*, 2, 8, 491-492 [in Russian].

Краснова Н. П. Інтерактивні методи підготовки майбутнього соціального працівника до професійної діяльності у контексті компетентнісного підходу при вивченні освітнього компоненту «Технології соціальної роботи»

У статті розглядаються методи підготовки майбутніх соціальних працівників як компетентних та ефективних професіоналів, здатних займатися соціальною практикою при вивченні освітнього компоненту «Технології соціальної роботи», що базуються на альтернативній, великоблочній, випереджальній, проблемній, діяльнісній основах, в яких визначено діалогову, контекстну, ігрову, модульну, інформаційно-комп'ютерну та інші технології, які розглядають їх як системоутворюючі засоби підготовки фахівців. Визначено та охарактеризовано наступні інтерактивні методи: тренінг (спрямований на формування професійних компетенцій та вироблення відповідних їм практичних умінь та навичок,

що відповідають цілям професійних дій); самостійна робота (формування знань, умінь та навичок професійної діяльності); інтегровані медіа-освітні технології (формує діалогічний простір особистості студента сприяє розвитку таких вмінь: реконструкції інтенцій (мотиваційно-цільові установки), діагностики інтенціональностей суб'єктів, аргументування, встановлення асоціативних і професійно значимих зв'язків між медіатекстами і феноменами професійних та соціальних реалій); метод кейс-стаді, що передбачає відкриту дискусію, роботу в мікрогрупах, участь у вебінарах з відповідної тематики, стимулювання самоосвітньої діяльності (спрямований на: формування комплексу знань та професійних компетенцій, уміння роботи в колективі з ухвалення рішення; групове оцінювання діяльності); коучинг (спрямований на стимулювання самонавчання, можливість самореалізації, розкриття внутрішнього потенціалу, і приведення в дію системи мотивації кожної окремої людини).

Ключові слова: інтерактивні методи, компетентнісний підхід в підготовці майбутнього соціального працівника до професійної діяльності, тренінг, самостійна робота, інтегровані медіа-освітні технології, метод кейс-стаді, коучинг.

Краснова Н. П. Интерактивные методы подготовки будущего социального работника к профессиональной деятельности в контексте компетентностного подхода при изучении образовательного компонента «Технологии социальной работы»

В статье рассматриваются методы подготовки будущих социальных работников как компетентных и эффективных профессионалов, способных заниматься социальной практикой при изучении образовательного компонента «Технологии социальной работы», базирующейся на альтернативной, крупноблочной, опережающей, проблемной, деятельностной основах, в которых определена диалоговая, контекстная, модульная, информационно-компьютерная и другие технологии, которые рассматриваются как системообразующие средства подготовки специалистов. Определены и охарактеризованы следующие интерактивные методы: тренинг (направленный на формирование профессиональных компетенций и выработку соответствующих им практических умений и навыков, отвечающих целям профессиональных действий); самостоятельная работа (формирование знаний, умений и навыков профессиональной деятельности); интегрированные медиа-образовательные технологии (формирует диалогическое пространство личности студента способствует развитию таких умений: реконструкции интенций (мотивационно-целевые установки), диагностики интенциональностей субъектов, аргументирование, установление асоціативних і професійно значимих зв'язей между медіатекстами и феноменами); метод кейс-стаді, предусматривающий открытую дискуссию, работу в микрогруппах, участие в вебинарах по

соответствующей тематике, стимулирование самообразовательной деятельности (направленный на: формирование комплекса знаний и профессиональных компетенций, умение работы в коллективе по принятию решения; групповое оценивание деятельности); коучинг (направленный на стимулирование самообучения, возможность самореализации, раскрытие внутреннего потенциала и приведение в действие системы мотивации каждого отдельного человека).

Ключевые слова: интерактивные методы, компетентностный подход в подготовке будущего социального работника к профессиональной деятельности, тренинг, самостоятельная работа, интегрированные медиа-образовательные технологии, метод кейс-стади, коучинг.

Krasnova N. Interactive Methods of Preparation of the Future Social Worker for Professional Activity in the Context of the Competence Approach at Studying of an Educational Component «Technologies of Social Work»

The article examines the methods of training future social workers as competent and effective professionals capable of social practice in the study of the educational component «Social Work Technologies», based on alternative, large-scale, advanced, problematic, activity bases, which define dialogue, context, game, modular, information and computer and other technologies that consider them as system-forming means of training. The following interactive methods are defined and characterized: training (aimed at the formation of professional competencies and the development of relevant practical skills and abilities that meet the goals of professional action); independent work (formation of knowledge, skills and abilities of professional activity); integrated media-educational technologies (forms a dialogic space of the student's personality promotes the development of such skills: reconstruction of intentions (motivational-target attitudes), diagnostics of intentionalities of subjects, argumentation, establishing associative and professionally significant connections between media texts and social phenomena); case study method, which involves open discussion, work in microgroups, participation in webinars on relevant topics, stimulating self-educational activities (aimed at: forming a set of knowledge and professional competencies, ability to work in a team to make decisions; group performance evaluation); coaching (aimed at stimulating self-learning, the possibility of self-realization, the disclosure of internal potential, and the activation of the system of motivation of each individual).

Key words: interactive methods, competence approach in preparation of future social worker for professional activity, training, independent work, integrated media-educational technologies, case study method, coaching.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2022 р.

Прийнято до друку 28.02.2022 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.